

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 8ης Σεπτεμβρίου 2009*

Στην υπόθεση C-42/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Tribunal de Requena Instância Criminal do Porto (Πορτογαλία) με απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 2 Φεβρουαρίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Liga Portuguesa de Futebol Profissional,

Bwin International Ltd, πρώην Baw International Ltd,

κατά

Departamento de Jogos da Santa Casa da Misericórdia de Lisboa,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas και K. Lenaerts, προέδρους τμήματος, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann (εισηγητή), J. Klučka, A. Arabadjiev, C. Toader και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot

γραμματείς: K. Sztranc-Sławiczek και B. Fülöp, υπάλληλοι διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 29ης Απριλίου 2008,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International Ltd, εκπροσωπούμενες από τον E. Serra Jorge, advogado, καθώς και από τους C.-D. Ehlermann και A. Gutermuth, Rechtsanwälte,
- το Departamento de Jogos da Santa Casa da Misericórdia de Lisboa, εκπροσωπούμενο από τον V. Rodrigues Feliciano, procurador-adjunto,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και τις M. L. Duarte και A. Matos Barros,

- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις A. Hubert και L. Van den Broeck, επικουρούμενες από τον P. Vlaeminck, advocaat,

- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Liisberg,

- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Lumma,

- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Ν. Δαφνίου, Ο. Πατσοπούλου και Μ. Τασσοπούλου,

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον F. Díez Moreno,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,

- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη C. Wissels και τον M. de Grave,

- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη C. Pesendorfer,

- η Σλοβενική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την T. Mihelič,

- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Heliskoski,

- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους P. Wennerås και J. A. Dalbakk,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον E. Traversa και την M. Afonso,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Οκτωβρίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

¹ Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 56 ΕΚ.

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Liga Portuguesa de Futebol Profissional (στο εξής: Liga) και της Bwin International Ltd (στο εξής: Bwin), πρώην Baw International Ltd, και, αφετέρου, του Departamento de Jogos da Santa Casa da Misericórdia de Lisboa (στο εξής: Santa Casa) σχετικά με πρόστιμα που επέβαλε στις πρώτες η διοίκηση του δευτέρου με την αιτιολογία ότι παρέβησαν την πορτογαλική νομοθεσία που εφαρμόζεται στην προσφορά ορισμένων τυχερών παιγνίων μέσω του Διαδικτύου.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία περί τυχερών παιγνίων στην Πορτογαλία

- 3 Στην Πορτογαλία, τα τυχερά παίγνια καταρχήν απαγορεύονται. Το κράτος διατηρεί τη δυνατότητα να επιτρέπει, σύμφωνα με το καθεστώς που κρίνει ως το πλέον κατάλληλο, την απευθείας εκμετάλλευση ενός ή πλειόνων παιγνίων από κρατικό οργανισμό ή από οργανισμό υπαγόμενο άμεσα στον έλεγχό του, ή να παραχωρεί την εκμετάλλευση τέτοιων παιγνίων σε ιδιωτικούς φορείς κερδοσκοπικού ή μη κερδοσκοπικού σκοπού, με την προκήρυξη διαγωνισμών που οργανώνονται κατ' εφαρμογήν του κώδικα διοικητικής δικονομίας.
- 4 Τα τυχερά παίγνια υπό μορφή λαχείων, παιγνίων loto και αθλητικών στοιχημάτων είναι γνωστά στην Πορτογαλία με την ονομασία «πολλαπλά παίγνια» («jogos sociais»), η δε εκμετάλλευσή τους ανατίθεται κατά σύστημα στη Santa Casa.
- 5 Κάθε τυχερό παίγνιο που οργανώνει η Santa Casa δημιουργείται χωριστά με Decreto-Lei, η όλη δε οργάνωση καθώς και η εκμετάλλευση των διαφόρων παιγνίων που προσφέρει η Santa Casa, συμπεριλαμβανομένων του ποσού των μισών, του σχεδίου κατανομής των λαχνών, της συχνότητας των κληρώσεων, του συγκεκριμένου ποσοστού κάθε λαχνού, των τρόπων συγκέντρωσης των μισών, του τρόπου επιλογής των εγκεκριμένων διανομέων καθώς και των τρόπων και των προθεσμιών καταβολής των κερδών, ρυθμίζονται με κανονισμό θεσπιζόμενο από την κυβέρνηση.

- 6 Το πρώτο είδος τέτοιου παιγνίου ήταν το εθνικό λαχείο («Lotaria Nacional») που δημιουργήθηκε με βασιλικό έδικο της 18ης Νοεμβρίου 1783 και παραχωρήθηκε στη Santa Casa. Έκτοτε η παραχώρηση αυτή ανανεώνεται συνεχώς. Σήμερα το λαχείο αυτό συνίσταται σε μηνιαία κλήρωση αριθμών.
- 7 Κατόπιν μιας σειράς νομοθετικών εξελίξεων, η Santa Casa απέκτησε το δικαίωμα οργάνωσης άλλων μορφών τυχερών παιγνίων στηριζομένων σε κληρώσεις αριθμών ή σε αθλητικούς αγώνες. Αυτό οδήγησε στην καθιέρωση δύο παιγνίων αθλητικών στοιχημάτων επί ποδοσφαιρικών αγώνων με τις ονομασίες «Totobola» και «Totogolo», που επιτρέπουν στους παίκτες να στοιχηματίσουν, αντιστοίχως, στο αποτέλεσμα (νίκη, ισοπαλία ή ήττα) και στον αριθμό των τερμάτων που επιτυγχάνουν οι ομάδες. Υπάρχουν επίσης δύο παίγνια loto, ήτοι το «Totoloto», που συνίσταται στην επιλογή 6 αριθμών από 49, και το «Euromilhões», ένα είδος πανευρωπαϊκού loto. Οι παίκτες που συμμετέχουν στο Totobola ή στο Totoloto έχουν, εξάλλου, τη δυνατότητα να λάβουν μέρος σε ένα παίγνιο ονομαζόμενο «Joker», που συνίσταται σε κλήρωση ενός αριθμού. Τέλος, υπάρχει και η «Lotaria Instantânea», στιγμιαίο ξυστό παίγνιο που κοινώς αποκαλείται «raspadinha».

Η προσφορά πολλαπλών παιγνίων μέσω του Διαδικτύου

- 8 Κατά τη διάρκεια του 2003, το νομικό πλαίσιο για τα λαχεία, τα παίγνια loto και τα αθλητικά στοιχήματα αναπροσαρμόστηκε ώστε να ανταποκρίνεται στις τεχνικές εξελίξεις που επιτρέπουν την προσφορά των παιγνίων αυτών με ηλεκτρονικά μέσα, ιδίως μέσω του Διαδικτύου. Τα μέτρα αυτά περιέχονται στο Decreto-Lei 282/2003, της 8ης Νοεμβρίου 2003 (*Diário da República* I, σειρά A, αριθ. 259, της 8ης Νοεμβρίου 2003). Αποσκοπούν, κατ' ουσίαν, αφενός στο να παρασχεθεί στη Santa Casa η άδεια να διανέμει τα προϊόντα της με ηλεκτρονικά μέσα και, αφετέρου, στην επέκταση του αποκλειστικού δικαιώματος εκμετάλλευσης, που έχει παραχωρηθεί στη Santa Casa, και στα παίγνια που προσφέρονται με ηλεκτρονικά μέσα, ιδίως μέσω του Διαδικτύου, απαγορεύοντας, συνεπώς, τη χρησιμοποίηση των μέσων αυτών από κάθε άλλον επιχειρηματικό φορέα.
- 9 Το άρθρο 2 του Decreto-Lei 282/2003 ορίζει ότι η με ηλεκτρονικά μέσα εκμετάλλευση των εν λόγω παιγνίων, καθώς και κάθε άλλου παιγνίου του οποίου η εκμετάλλευση θα παραχωρηθεί στο μέλλον στη Santa Casa, ασκείται από την τελευταία υπό καθεστώς αποκλειστικότητας, μέσω του Departamento de Jogos (Τμήματος Παιγνίων),

διευκρινίζει δε ότι το καθεστώς αυτό ισχύει για ολόκληρη την εθνική επικράτεια, περιλαμβανομένου, μεταξύ άλλων, και του Διαδικτύου.

10 Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, του Decreto-Lei 282/2003, συνιστούν διοικητικές παραβάσεις οι ακόλουθες συμπεριφορές:

«α) η με ηλεκτρονικά μέσα ανάπτυξη, οργάνωση ή εκμετάλλευση παιγνίων [των οποίων η εκμετάλλευση έχει ανατεθεί στη Santa Casa], κατά παραβίαση του καθεστώτος αποκλειστικότητας του άρθρου 2 [του εν λόγω Decreto-Lei], καθώς και η έκδοση, διανομή ή πώληση εικονικών λαχνών και η αναγγελία των σχετικών κληρώσεων, ανεξαρτήτως του αν διεξάγονται εντός ή εκτός της εθνικής επικράτειας»

β) η με ηλεκτρονικά μέσα ανάπτυξη, οργάνωση ή εκμετάλλευση λαχείων ή άλλων κληρώσεων αναλόγων της Lotaria Nacional ή της Lotaria Instantânea, κατά παραβίαση του καθεστώτος αποκλειστικότητας του άρθρου 2, καθώς και η έκδοση, διανομή ή πώληση εικονικών λαχνών και η αναγγελία των σχετικών κληρώσεων, ανεξαρτήτως του αν διεξάγονται εντός ή εκτός της εθνικής επικράτειας»

[...]».

11 Το άρθρο 12, παράγραφος 1, του Decreto-Lei 282/2003 καθορίζει τα ανώτατα και τα ελάχιστα ποσά των προστίμων που επιβάλλονται για τις διοικητικές παραβάσεις που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία α και β, του εν λόγω Decreto-Lei. Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, ορίζεται ότι το πρόστιμο δεν μπορεί να είναι κατώτερο των 2 000 ευρώ ούτε ανώτερο του τριπλάσιου του συνολικού ποσού που υπολογίζεται ότι συγκεντρώθηκε μέσω της διοργάνωσης του παιγνίου, υπό τον όρο ότι το τριπλάσιο αυτό ποσό υπερβαίνει τα 2 000 ευρώ χωρίς να μπορεί να υπερβεί το ανώτατο όριο των 44 890 ευρώ.

Η οργάνωση και οι δραστηριότητες της Santa Casa

- 12 Οι δραστηριότητες της Santa Casa καθορίζονταν, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, από το Decreto-Lei 322/91, της 26ης Αυγούστου 1991, για την έγκριση του καταστατικού της Santa Casa da Misericórdia de Lisboa (*Diário da República I*, σειρά Α, αριθ. 195, της 26ης Αυγούστου 1991), που τροποποιήθηκε με το Decreto-Lei 469/99, της 6ης Νοεμβρίου 1999 (*Diário da República I*, σειρά Α, αριθ. 259, της 6ης Νοεμβρίου 1999, στο εξής: Decreto-Lei 322/91).
- 13 Οι αιτιολογικές σκέψεις του Decreto-Lei 322/91 υπογραμμίζουν τη σημασία της Santa Casa από πολλές απόψεις —ιστορική, κοινωνική, περιουσιακή, οικονομική— και συνάγουν ότι η κυβέρνηση οφείλει να επιδεικνύει «ιδιαιτέρη και διαρκή προσοχή ώστε να εμποδίζει τις αμέλειες και δυσλειτουργίες [...] παραχωρώντας, ωστόσο, την πλέον ευρεία αυτονομία όσον αφορά τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των πολλαπλών παιγνίων».
- 14 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του καταστατικού της, η Santa Casa αποτελεί «νομικό πρόσωπο διοικητικής δημοσίας ωφέλειας». Τα διοικητικά όργανα της Santa Casa αποτελούνται, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, του καταστατικού της, από τον διευθυντή και το διοικητικό συμβούλιο. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 13 του ίδιου καταστατικού, ο διευθυντής διορίζεται με απόφαση του Πρωθυπουργού, ενώ τα λοιπά μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Santa Casa διορίζονται με αποφάσεις των μελών της κυβέρνησης στις αρμοδιότητες των οποίων εμπίπτουν οι δραστηριότητες του ιδρύματος.
- 15 Στη Santa Casa έχουν ανατεθεί, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 1, του καταστατικού της, ειδικές αποστολές στους τομείς της προστασίας της οικογένειας, της μητρότητας και των παιδιών, της βοήθειας προς τους απροστάτευτους και κινδυνεύοντες ανηλίκους, της βοήθειας προς τους ηλικιωμένους, των καταστάσεων σοβαρής έλλειψης οικογενειακής φροντίδας, καθώς και στον τομέα παροχής βασικής και ειδικής ιατρικής φροντίδας.
- 16 Τα έσοδα από την εκμετάλλευση των τυχερών παιγνίων κατανέμονται μεταξύ της Santa Casa και άλλων οργανισμών κοινής ωφελείας ή φορέων κοινωνικής δράσης. Στους λοιπούς εν λόγω οργανισμούς κοινής ωφελείας περιλαμβάνονται σωματεία

εθελοντών πυροσβεστών, ειδικοί φορείς κοινωνικής αλληλεγγύης, ιδρύματα πρόνοιας και εκπαίδευσης μειονεκτούντων ατόμων, καθώς και το ίδρυμα πολιτιστικής ανάπτυξης.

- 17 Η εκμετάλλευση των τυχερών παιγνίων έχει ανατεθεί στο τμήμα παιγνίων της Santa Casa. Το τμήμα αυτό διέπεται από κανονισμό ο οποίος έχει θεσπιστεί, όπως το καταστατικό της Santa Casa, με το Decreto-Lei 322/91 και διαθέτει δικό του διοικητικό και δικό του ελεγκτικό όργανο.
- 18 Το διοικητικό όργανο του τμήματος παιγνίων αποτελείται, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5 του κανονισμού του τμήματος αυτού, από τον διευθυντή της Santa Casa, που αναλαμβάνει υποχρεωτικά την προεδρία, καθώς και δύο μέλη που διορίζονται με κοινή απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Αλληλεγγύης και του Υπουργού Υγείας. Κατ' εφαρμογήν των άρθρων 8, 12 και 16 του κανονισμού του τμήματος παιγνίων, τα μέλη της εφορευτικής επιτροπής των διαγωνισμών, της επιτροπής κληρώσεων και της επιτροπής ενστάσεων είναι, κατά πλειοψηφία, εκπρόσωποι της δημόσιας διοίκησης, ήτοι της Γενικής Επιθεώρησης Οικονομικών και της Πολιτικής Διοίκησης Λισαβόνας. Ο πρόεδρος της επιτροπής ενστάσεων, που διαθέτει βαρύνουσα ψήφο, είναι δικαστικός διοριζόμενος με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Δύο από τα τρία μέλη αυτής της επιτροπής διορίζονται, αντιστοίχως, με απόφαση του Γενικού Επιθεωρητή Οικονομικών και του Πολιτικού Διοικητή (Νομάρχη) Λισαβόνας, ενώ το τρίτο μέλος της επιτροπής διορίζεται από τον διευθυντή της Santa Casa.
- 19 Στο τμήμα αυτό έχουν χορηγηθεί εξουσίες διοικητικής αρχής προκειμένου να κινεί, να οργανώνει και να διεξάγει διαδικασίες για παραβάσεις που αφορούν την παράνομη εκμετάλλευση των τυχερών παιγνίων που έχουν παραχωρηθεί κατ' αποκλειστικότητα στη Santa Casa. Το Decreto-Lei 282/2003 απονέμει, μεταξύ άλλων, στη διεύθυνση του εν λόγω τμήματος τις αναγκαίες διοικητικές εξουσίες για την επιβολή προστίμων, όπως αυτά που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, του εν λόγω Decreto-Lei.

Οι διαφορές της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 20 Η Bwin είναι επιχείρηση παιγνίων on-line με έδρα το Γιβραλτάρ. Προτείνει τυχερά παίγνια μέσω του διαδικτυακού τόπου της.
- 21 Η Bwin δεν διαθέτει καμία εγκατάσταση στην Πορτογαλία. Οι εξυπηρετητές της για την προσφορά παιγνίων on-line βρίσκονται στο Γιβραλτάρ και στην Αυστρία. Όλα τα στοιχήματα εισάγονται απευθείας από τον καταναλωτή στον διαδικτυακό τόπο της Bwin ή κατατίθενται με άλλο μέσο άμεσης επικοινωνίας. Οι μίζες σε χρήμα στον διαδικτυακό αυτόν τόπο πληρώνονται ιδίως μέσω πιστωτικής κάρτας, αλλά και με άλλα μέσα ηλεκτρονικών πληρωμών. Η αξία των τυχόν κερδών πιστώνεται στον λογαριασμό στοιχημάτων που ανοίγει η Bwin στο όνομα του παίκτη. Ο παίκτης μπορεί να χρησιμοποιήσει τα χρήματα αυτά για να παίξει ή να ζητήσει τη μεταφορά τους προς τον τραπεζικό λογαριασμό του.
- 22 Η Bwin προσφέρει ένα ευρύ φάσμα τυχερών παιγνίων on-line, στα οποία περιλαμβάνονται τα αθλητικά στοιχήματα, τα παίγνια καζίνο όπως η ρουλέτα και το πόκερ, καθώς και παίγνια στηριζόμενα σε κληρώσεις αριθμών και ανάλογα του Totoloto, του οποίου η εκμετάλλευση ανήκει στη Santa Casa.
- 23 Τα προτεινόμενα αθλητικά στοιχήματα αφορούν τα αποτελέσματα τόσο ποδοσφαιρικών όσο και άλλων αθλητικών αγώνων. Οι διάφορες δυνατότητες παιγνίου περιλαμβάνουν τα στοιχήματα για το αποτέλεσμα (νίκη, ισοπαλία ή ήττα) ποδοσφαιρικών αγώνων του πορτογαλικού πρωταθλήματος, αντίστοιχα των παιγνίων Totobola και Totogolo, των οποίων η εκμετάλλευση έχει ανατεθεί στη Santa Casa. Η Bwin προτείνει, επιπλέον, αθλητικά στοιχήματα on-line σε πραγματικό χρόνο, των οποίων οι συντελεστές απόδοσης δεν είναι σταθεροί και μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια της εξέλιξης της αθλητικής αναμέτρησης την οποία αφορούν τα στοιχήματα αυτά. Οι πληροφορίες όπως το σκορ του αγώνα, ο χρόνος που έχει διαρρεύσει, οι κίτρινες και κόκκινες κάρτες που έχουν δοθεί, κ.λπ., ανακοινώνονται σε πραγματικό χρόνο στον διαδικτυακό τόπο της Bwin, επιτρέποντας έτσι στους παίκτες να στοιχηματίζουν διαδραστικά κατά τη διάρκεια της εξέλιξης της αθλητικής αναμέτρησης.

- 24 Σύμφωνα με την απόφαση περί παραπομπής, η Liga είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, με δομή σωματείου και μη κερδοσκοπικό σκοπό, μέλη της οποίας είναι όλοι οι σύλλογοι που μετέχουν σε ποδοσφαιρικούς αγώνες επαγγελματικού επιπέδου στην Πορτογαλία. Διοργανώνει, μεταξύ άλλων, το ποδοσφαιρικό πρωτάθλημα της πρώτης εθνικής κατηγορίας και είναι επιφορτισμένη με την εμπορική εκμετάλλευση των αγώνων του πρωταθλήματος.
- 25 Η Liga και η Bwin διευκρίνισαν με τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν στο Δικαστήριο ότι, με σύμβαση χορηγίας που συνάφθηκε στις 18 Αυγούστου 2005 για τέσσερις αγωνιστικές περιόδους με πρώτη την περίοδο 2005/2006, η Bwin έχει καταστεί ο κύριος θεσμικός χορηγός της πρώτης κατηγορίας ποδοσφαίρου στην Πορτογαλία. Σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης αυτής, η πρώτη κατηγορία, που παλαιότερα ονομαζόταν «Super Liga», μετονομάστηκε, σε πρώτη φάση, σε «Liga betandwin.com» και στη συνέχεια σε «Bwin Liga». Εξάλλου, τα λογότυπα της Bwin τυπώθηκαν επί των ειδών εξοπλισμού που χρησιμοποιούν οι παίκτες και αναρτήθηκαν στα στάδια των συλλόγων της πρώτης κατηγορίας. Επιπλέον, στον διαδικτυακό τόπο της Liga προστέθηκαν αναφορές στον διαδικτυακό τόπο της Bwin καθώς και σχετικός σύνδεσμος, που παρέχει τη δυνατότητα στους καταναλωτές της Πορτογαλίας και άλλων κρατών να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τυχερών παιγνίων που τους προσφέρονται με τον τρόπο αυτόν.
- 26 Στη συνέχεια, η διεύθυνση του τμήματος παιγνίων της Santa Casa, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που της απονέμει το Decreto-Lei 282/2003, εξέδωσε αποφάσεις με τις οποίες επέβαλε πρόστιμα 75 000 ευρώ στη Liga και 74 500 ευρώ στην Bwin για τις διοικητικές παραβάσεις που προβλέπονται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία α και β, του ίδιου Decreto-Lei. Τα ποσά αυτά αντιστοιχούν στη σωρευτική επιβολή δύο προστίμων στη Liga και στην Bwin, αφενός, διότι προώθησαν, οργάνωσαν και εκμεταλλεύθηκαν μέσω του Διαδικτύου πολλαπλά παίγνια που είχαν παραχωρηθεί στη Santa Casa ή παίγνια ανάλογα προς αυτά και, αφετέρου, διότι προέβησαν στη διαφήμιση των παιγνίων αυτών.
- 27 Η Liga και η Bwin προσέφυγαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου και ζήτησαν την ακύρωση των αποφάσεων αυτών επικαλούμενες, μεταξύ άλλων, τους σχετικούς κοινοτικούς κανόνες και τη συναφή κοινοτική νομολογία.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal de Pequena Instância Criminal do Porto αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Το καθεστώς αποκλειστικότητας που έχει παραχωρηθεί στη Santa Casa, όταν εφαρμόζεται έναντι της [Bwin], ήτοι επιχείρησης παροχής υπηρεσιών εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος, όπου παρέχει νομίμως ανάλογες υπηρεσίες, χωρίς να διαθέτει υλική εγκατάσταση στην Πορτογαλία, συνιστά εμπόδιο στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, κατά παραβίαση των αρχών της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, της ελευθερίας εγκατάστασης και της ελευθερίας των πληρωμών, που καθιερώνονται, αντιστοίχως, στα άρθρα 49, 43 και 56 [ΕΚ];

Το κοινοτικό δίκαιο και ειδικότερα οι προαναφερόμενες αρχές εναντιώνονται σε ένα εθνικό καθεστώς όπως το αμφισβητούμενο στην κύρια δίκη, το οποίο αφενός μεν καθιερώνει αποκλειστικότητα υπέρ ενός μοναδικού φορέα, προς εκμετάλλευση λαχείων και αμοιβαίων στοιχημάτων, αφετέρου δε εκτείνει την ισχύ της αποκλειστικότητας “σε ολόκληρη την εθνική επικράτεια, περιλαμβανομένου και [...] του Διαδικτύου”;

Επί της αίτησης επανάληψης της προφορικής διαδικασίας

29 Με δικόγραφο που περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 30 Οκτωβρίου 2008, η Bwin ζήτησε από το Δικαστήριο να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 61 του Κανονισμού Διαδικασίας.

30 Κατ’ εφαρμογήν της εν λόγω διάταξης, το Δικαστήριο ζήτησε τη γνώμη του γενικού εισαγγελέα επί της αίτησης αυτής.

- 31 Το Δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν προτάσεως του γενικού εισαγγελέα, ή ακόμα και κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Κανονισμού Διαδικασίας του, εφόσον κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή ότι η υπόθεση πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Ιουνίου 2008, C-284/06, *Burda*, Συλλογή 2008, σ. I-4571, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 32 Ωστόσο, ο Οργανισμός του Δικαστηρίου και ο Κανονισμός Διαδικασίας του δεν προβλέπουν δυνατότητα των διαδίκων να καταθέσουν παρατηρήσεις σε απάντηση στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα.
- 33 Όμως, με την αίτησή της, η *Bwin* περιορίζεται, κατ' ουσίαν, να σχολιάσει τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα προβάλλοντας ιδίως το ότι ο τελευταίος, ως προς ορισμένα πραγματικά ζητήματα, στήριξε τις παρατηρήσεις του στις παρατηρήσεις που υπέβαλαν η *Santa Casa* και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, και τούτο χωρίς να αναφερθεί στα επιχειρήματα της ίδιας και της *Liga*, για να αμφισβητήσει τα σημεία αυτά ή ακόμα για να παρατηρήσει ότι τα σημεία αυτά αμφισβητούνται.
- 34 Το Δικαστήριο εκτιμά ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία για να δώσει απάντηση στο υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα και ότι η υπόθεση δεν πρέπει να εξεταστεί από πλευράς επιχειρήματος το οποίο δεν συζητήθηκε ενώπιόν του.
- 35 Κατά συνέπεια, παρέλκει η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί του παραδεκτού της αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης

- 36 Με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, η Ιταλική Κυβέρνηση αμφισβητεί το παραδεκτό της αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης με την αιτιολογία ότι, με το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, καλείται το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του κατά πόσο συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο διάταξη του εθνικού δικαίου.
- 37 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το σύστημα συνεργασίας που εγκαθιδρύει το άρθρο 234 ΕΚ στηρίζεται σε σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου. Στο πλαίσιο διαδικασίας δυνάμει του άρθρου αυτού, η ερμηνεία των εθνικών διατάξεων εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια και όχι στο Δικαστήριο, το οποίο δεν είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί του συμβατού των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία που άπτονται του κοινοτικού δικαίου και τα οποία θα του δώσουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει το συμβατό των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς την κοινοτική νομοθεσία (απόφαση της 6ης Μαρτίου 2007, C-338/04, C-359/04 και C-360/04, Placanica κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-1891, σκέψη 36).
- 38 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι, με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί όχι επί του κατά πόσο συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο η ειδική ρύθμιση περί τυχερών παιγνίων στην Πορτογαλία, αλλά επί ορισμένων μόνο στοιχείων της ρύθμισης αυτής, που περιγράφονται με γενικούς όρους, ήτοι, ειδικότερα, επί της απαγόρευσης προς τους παρέχοντες υπηρεσίες πλην της Santa Casa, συμπεριλαμβανομένων και των παρεχόντων υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι εντός άλλων κρατών μελών, να προτείνουν, μέσω του Διαδικτύου εντός της πορτογαλικής επικράτειας, τυχερά παίγνια που έχουν παραχωρηθεί στον εν λόγω φορέα και παίγνια ανάλογα των πρώτων. Μια τέτοια αίτηση είναι παραδεκτή.
- 39 Εξάλλου, η Ιταλική, η Ολλανδική και η Νορβηγική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αμφισβητούν το παραδεκτό της αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης με την αιτιολογία ότι δεν περιέχει επαρκείς ενδείξεις όσον αφορά το περιεχόμενο και τους σκοπούς της πορτογαλικής ρύθμισης που έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.

- 40 Όσον αφορά τα στοιχεία που πρέπει να παρέχονται στο Δικαστήριο στο πλαίσιο αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, υπενθυμίζεται ότι τα στοιχεία αυτά πρέπει όχι μόνο να παρέχουν στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να δώσει χρήσιμες απαντήσεις, αλλά και να παρέχουν στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, προς επίτευξη αυτών των σκοπών, πρέπει, αφενός, το εθνικό δικαστήριο να καθορίζει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τις πραγματικές καταστάσεις στις οποίες στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά. Αφετέρου, από την απόφαση περί παραπομπής πρέπει να προκύπτουν οι συγκεκριμένοι λόγοι που ώθησαν το εθνικό δικαστήριο να αμφιβάλλει ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου και να κρίνει αναγκαία την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο. Συναφώς, είναι απαραίτητο να παρέχει το εθνικό δικαστήριο ορισμένες, τουλάχιστον, διευκρινίσεις σε σχέση με τους λόγους της επιλογής των κοινοτικών διατάξεων των οποίων την ερμηνεία ζητεί, καθώς και με τον σύνδεσμο που θεωρεί ότι υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της νομοθεσίας που έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης (βλ. προμνησθείσα απόφαση Placanica κ.λπ., σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 41 Συναφώς, είναι αληθές ότι η ακρίβεια —αν όχι η χρησιμότητα— τόσο των παρατηρήσεων τις οποίες υποβάλλουν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών και τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη όσο και της απάντησης του Δικαστηρίου εξαρτάται από το κατά πόσον είναι αρκετά λεπτομερή τα στοιχεία σχετικά με το περιεχόμενο και τους σκοπούς της εθνικής νομοθεσίας που έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης. Ωστόσο, λαμβανομένης υπόψη της διάκρισης των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, δεν μπορεί να απαιτηθεί από το αιτούν δικαστήριο, προτού υποβάλει την αίτησή του, να προβεί στο σύνολο των πραγματικών διαπιστώσεων και νομικών εκτιμήσεων στις οποίες οφείλει να προβεί στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής αποστολής του. Πράγματι, αρκεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης καθώς και τα κύρια ζητήματα από πλευράς κοινοτικής έννομης τάξης να προκύπτουν από την αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και να συμμετάσχουν αποτελεσματικά στην ενώπιόν του διαδικασία.
- 42 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η απόφαση περί παραπομπής ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις αυτές. Το αιτούν δικαστήριο προσδιόρισε το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το ερώτημα το οποίο υπέβαλε στο Δικαστήριο. Στον βαθμό που οι σκοποί της πορτογαλικής νομοθεσίας περί τυχερών παιγνίων δεν προσδιορίζονται με την εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει στο υποβληθέν ερώτημα λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τους σκοπούς που επικαλέσθηκαν οι διάδικοι της κύριας δίκης και η Πορτογαλική Κυβέρνηση ενώπιον του Δικαστηρίου.

Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία για να απαντήσει στο ερώτημα αυτό.

- 43 Βάσει όλων αυτών των σκέψεων, η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτή.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 44 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 56 ΕΚ.

Επί της δυνατότητας εφαρμογής των άρθρων 43 ΕΚ και 56 ΕΚ

- 45 Στο μέτρο που το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά όχι μόνον το άρθρο 49 ΕΚ, αλλά και τα άρθρα 43 ΕΚ και 56 ΕΚ, πρέπει να παρατηρηθεί ευθύς εξαρχής ότι, υπό το φως των πληροφοριών που περιέχονται στη δικογραφία, τα δύο τελευταία αυτά άρθρα δεν φαίνεται να έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.

- 46 Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 43 ΕΚ, δεν αμφισβητείται ότι η Bwin ασκεί τις δραστηριότητές της στην Πορτογαλία αποκλειστικά μέσω του Διαδικτύου, χωρίς να χρησιμοποιεί μεσάζοντες εγκατεστημένους επί πορτογαλικού εδάφους και, συνεπώς, χωρίς να έχει δημιουργήσει κύρια ή δευτερεύουσα εγκατάσταση στην Πορτογαλία. Ομοίως, από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι η Bwin είχε την πρόθεση να εγκατασταθεί στην Πορτογαλία. Κατά συνέπεια, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι οι περί ελευθερίας εγκαταστάσεως διατάξεις της Συνθήκης μπορούν να τύχουν εφαρμογής στη διαφορά της κύριας δίκης.

- 47 Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 56 ΕΚ, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα τυχόν περιοριστικά αποτελέσματα της επίδικης στην κύρια δίκη εθνικής ρύθμισης επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων και της ελευθερίας των πληρωμών δεν αποτελούν παρά την αναπόφευκτη συνέπεια των ενδεχόμενων περιορισμών που επιβάλλονται στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Όμως, όταν ένα εθνικό μέτρο αφορά ταυτοχρόνως πλείονες θεμελιώδεις ελευθερίες, το Δικαστήριο το εξετάζει, καταρχήν, από πλευράς μίας μόνον από τις θεμελιώδεις αυτές ελευθερίες εάν προκύπτει ότι, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, οι άλλες είναι εντελώς δευτερεύουσες σε σχέση με την πρώτη και μπορούν να συνενωθούν με αυτήν (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2006, C-452/04, *Fidium Finanz*, Συλλογή 2006, σ. I-9521, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 48 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί απάντηση μόνον υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΕΚ.

Επί του περιεχομένου του προδικαστικού ερωτήματος

- 49 Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά τη διάθεση εντός της Πορτογαλίας τυχερών παιγνίων τα οποία παίζονται με τη βοήθεια ηλεκτρονικού μέσου, ήτοι μέσω του Διαδικτύου. Η Bwin, ιδιωτικός επιχειρηματικός φορέας εγκατεστημένος εντός άλλου κράτους μέλους, προσφέρει τυχερά παίγνια εντός της Πορτογαλίας αποκλειστικώς μέσω του Διαδικτύου, οι δε διοικητικές παραβάσεις του άρθρου 11, παράγραφος 1, στοιχεία α και β, του Decreto-Lei 282/2003 που καταλογίζονται στη Liga και στην Bwin στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης αφορούν αποκλειστικά συμπεριφορές σχετικές με παίγνια που διοργανώνονται ηλεκτρονικώς.
- 50 Συνεπώς, το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει, κατ' ουσίαν, να νοηθεί υπό την έννοια ότι ερωτάται αν αντιβαίνει στο άρθρο 49 ΕΚ ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, που απαγορεύει σε επιχειρηματικούς φορείς, όπως η Bwin, εγκατεστημένους εντός άλλων κρατών μελών, όπου παρέχουν νομίμως ανάλογες υπηρεσίες, να προτείνουν τυχερά παίγνια μέσω του Διαδικτύου εντός του εν λόγω κράτους μέλους.

Επί της ύπαρξης περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών

- 51 Το άρθρο 49 ΕΚ επιτάσσει την κατάργηση κάθε περιορισμού της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, ακόμη και αν αυτός εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στους ημεδαπούς παρέχοντες υπηρεσίες όσο και σε αυτούς των άλλων κρατών μελών, οσάκις μπορεί να παρεμποδίσει, να παρενοχλήσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστικές τις δραστηριότητες του παρέχοντος υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος, όπου νομίμως παρέχει ανάλογες υπηρεσίες (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 1991, C-76/90, Säger, Συλλογή 1991, σ. I-4221, σκέψη 12, και της 3ης Οκτωβρίου 2000, C-58/98, Corsten, Συλλογή 2000, σ. I-7919, σκέψη 33). Εξάλλου, η ελευθερία παροχής υπηρεσιών ισχύει τόσον υπέρ του παρέχοντος τις υπηρεσίες όσο και υπέρ του αποδέκτη των υπηρεσιών (βλ., συναφώς, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 1984, 286/82 και 26/83, Luisi και Carbone, Συλλογή 1984, σ. 377, σκέψη 16).
- 52 Δεν αμφισβητείται ότι ρύθμιση κράτους μέλους η οποία απαγορεύει στους παρέχοντες υπηρεσίες όπως η Bwin, εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη, να προσφέρουν υπηρεσίες εντός του εν λόγω κράτους μέσω του Διαδικτύου συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, την οποία εγγυάται το άρθρο 49 ΕΚ (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, C-243/01, Gambelli κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-13031, σκέψη 54).
- 53 Μια τέτοια ρύθμιση επιβάλλει, εξάλλου, περιορισμό στην ελευθερία των κατοίκων του οικείου κράτους μέλους να επωφελούνται, μέσω του Διαδικτύου, υπηρεσιών προσφερομένων εντός άλλων κρατών μελών.
- 54 Πρέπει, κατά συνέπεια, να αναγνωριστεί, όπως άλλωστε παραδέχεται ρητώς η Πορτογαλική Κυβέρνηση, ότι η επίδικη στην κύρια δίκη ρύθμιση συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών την οποία εγγυάται το άρθρο 49 ΕΚ.

Επί της δικαιολόγησης του περιορισμού της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών

- 55 Πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον ο επίδικος στην υπόθεση της κύριας δίκης περιορισμός μπορεί να επιτραπεί βάσει των παρεκκλίσεων τις οποίες προβλέπουν ρητώς τα άρθρα 45 ΕΚ και 46 ΕΚ, που έχουν εν προκειμένω εφαρμογή δυνάμει του άρθρου 55 ΕΚ, ή κατά πόσον δικαιολογείται, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος.
- 56 Το άρθρο 46, παράγραφος 1, ΕΚ επιτρέπει περιορισμούς δικαιολογούμενους από λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας. Εξάλλου, η νομολογία έχει δεχθεί ορισμένους επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, όπως είναι η προστασία των καταναλωτών, η πρόληψη της απάτης και της ενθάρρυνσης της εκ μέρους των πολιτών σπατάλης χρημάτων που συνδέεται με τα παίγνια, καθώς και, γενικώς, η αποτροπή της διατάραξης της κοινωνικής τάξης (βλ., υπ' αυτό το πνεύμα, προμνησθείσα απόφαση Placanica κ.λπ., σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 57 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να παρατηρηθεί, όπως υπενθύμισαν τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι η νομοθεσία περί τυχερών παιγνίων περιλαμβάνεται μεταξύ των τομέων εκείνων στους οποίους υπάρχουν σημαντικές διαφορές ηθικής, θρησκευτικής και πολιτιστικής φύσης μεταξύ των κρατών μελών. Ελλείψει συναφούς κοινοτικής εναρμόνισης, σε κάθε κράτος μέλος εναπόκειται να εκτιμήσει, στους τομείς αυτούς, σύμφωνα με τη δική του κλίμακα αξιών, τις απαιτήσεις που συνεπάγεται η προστασία των εμπλεκομένων συμφερόντων (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1979, 34/79, Henn και Darby, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 781, σκέψη 15 της 24ης Μαρτίου 1994, C-275/92, Schindler, Συλλογή 1994, σ. I-1039, σκέψη 32 της 20ής Νοεμβρίου 2001, C-268/99, Janý κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-8615, σκέψεις 56 και 60, καθώς και προμνησθείσα απόφαση Placanica κ.λπ., σκέψη 47).
- 58 Το γεγονός και μόνον ότι ένα κράτος μέλος επέλεξε ένα σύστημα προστασίας διαφορετικό από εκείνο που υιοθέτησε άλλο κράτος μέλος δεν μπορεί να έχει επίπτωση στην εκτίμηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας των διατάξεων που έχουν θεσπιστεί στον τομέα αυτόν. Οι διατάξεις αυτές πρέπει να αξιολογούνται αποκλειστικά υπό το φως των σκοπών που επιδιώκουν οι αρμόδιες αρχές του ενδιαφερομένου κράτους μέλους και του επιπέδου της προστασίας που σκοπούν να διασφαλίσουν (αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-124/97, Läära κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-6067, σκέψη 36, και της 21ης Οκτωβρίου 1999, C-67/98, Zenatti, Συλλογή 1999, σ. I-7289, σκέψη 34).

- 59 Τα κράτη μέλη είναι, συνεπώς, ελεύθερα να καθορίζουν τους σκοπούς της πολιτικής τους στον τομέα των τυχερών παιγνίων και, ενδεχομένως, να προσδιορίζουν με ακρίβεια το επίπεδο της επιδιωκόμενης προστασίας. Εντούτοις, οι περιορισμοί τους οποίους επιβάλλουν πρέπει να πληρούν τις απορρέουσες από τη νομολογία του Δικαστηρίου προϋποθέσεις όσον αφορά την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας (προμνησθείσα απόφαση Placanica κ.λπ., σκέψη 48).
- 60 Κατά συνέπεια, πρέπει εν προκειμένω να εξεταστεί ιδίως αν ο περιορισμός της προσφοράς τυχερών παιγνίων μέσω του Διαδικτύου τον οποίο επιβάλλει η επίδικη εθνική νομοθεσία είναι πρόσφορος για τη διασφάλιση της επίτευξης του σκοπού ή των σκοπών που επικαλείται το οικείο κράτος μέλος και μήπως βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξή του. Εν πάση περιπτώσει, οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη εισάγοντα διακρίσεις (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, προμνησθείσα απόφαση Placanica κ.λπ., σκέψη 49).
- 61 Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι μια εθνική νομοθεσία είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του προβαλλόμενου σκοπού μόνον αν σκοπεύει πράγματι στην επίτευξή του με συνοχή και συστηματικότητα (απόφαση της 10ης Μαρτίου 2009, C-169/07, Hartlauer, Συλλογή 2009, σ. I-1721, σκέψη 55).
- 62 Κατά την Πορτογαλική Κυβέρνηση και τη Santa Casa, ο κύριος σκοπός τον οποίο επιδιώκει η εθνική ρύθμιση συνίσταται στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας, και ειδικότερα στην προστασία των καταναλωτών τυχερών παιγνίων από απάτες διαπραττόμενες από τους επιχειρηματικούς φορείς που τα διοργανώνουν.
- 63 Πρέπει να παρατηρηθεί συναφώς ότι η καταπολέμηση της εγκληματικότητας μπορεί να συνιστά επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, ικανό να δικαιολογήσει περιορισμούς ως προς τους επιχειρηματικούς φορείς στους οποίους επιτρέπεται να προτείνουν υπηρεσίες στον τομέα των τυχερών παιγνίων. Πράγματι, λαμβανομένου υπόψη του μεγέθους των ποσών των οποίων τη συγκέντρωση καθιστούν δυνατή και των κερδών τα οποία μπορούν να προσφέρουν στους παίκτες, τα παίγνια αυτά ενέχουν υψηλούς κινδύνους διάπραξης εγκλημάτων και απατών.

- 64 Το Δικαστήριο έχει, εξάλλου, αναγνωρίσει ότι μια περιορισμένη άδεια διοργάνωσης παιγνίων εντός ενός αποκλειστικού πλαισίου παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι κατευθύνει την εκμετάλλευσή τους προς ένα ελεγχόμενο κύκλωμα και αποτρέπει τους κινδύνους να αποτελέσει η εκμετάλλευση αυτή μέσο για τη διάπραξη απάτης και για εγκληματικούς σκοπούς (βλ. προμνησθείσες αποφάσεις Läärä κ.λπ., σκέψη 37, και Zenatti, σκέψη 35).
- 65 Η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η παραχώρηση αποκλειστικών δικαιωμάτων για τη διοργάνωση τυχερών παιγνίων στη Santa Casa διασφαλίζει τη λειτουργία ενός συστήματος ελεγχόμενου και ασφαλούς. Αφενός, η μακροχρόνια ύπαρξη της Santa Casa, που καλύπτει χρονικό διάστημα άνω των πέντε αιώνων, καταδεικνύει την αξιοπιστία του οργανισμού αυτού. Αφετέρου, η κυβέρνηση αυτή υπογραμμίζει ότι η Santa Casa λειτουργεί υπό τον αυστηρό έλεγχό της. Η νομική πλαισίωση των τυχερών παιγνίων, το καταστατικό της Santa Casa και η ανάμειξη της κυβέρνησης στον διορισμό των μελών των διοικητικών οργάνων της παρέχουν στο κράτος τη δυνατότητα να ασκεί ουσιαστική εξουσία εποπτείας επί της Santa Casa. Το νομικό καθεστώς της Santa Casa και το καταστατικό της παρέχουν στο κράτος επαρκείς εγγυήσεις ως προς την τήρηση των κανόνων που αποσκοπούν στη διαφύλαξη της έντιμης διεξαγωγής των τυχερών παιγνίων τα οποία διοργανώνει η Santa Casa.
- 66 Συναφώς, από το εθνικό νομικό πλαίσιο, που εκτίθεται στις σκέψεις 12 έως 19 της παρούσας απόφασης, προκύπτει ότι η οργάνωση και η λειτουργία της Santa Casa διέπονται από θεωρήσεις και επιταγές που αφορούν την επιδίωξη σκοπών δημοσίου συμφέροντος. Στο τμήμα παιγνίων της Santa Casa έχουν χορηγηθεί εξουσίες διοικητικής δημόσιας αρχής για να κινεί, να οργανώνει και να διεξάγει διαδικασίες για παραβάσεις αφορώσες την παράνομη εκμετάλλευση των τυχερών παιγνίων που έχουν παραχωρηθεί κατ' αποκλειστικότητα στη Santa Casa.
- 67 Πρέπει, συναφώς, να γίνει δεκτό ότι η χορήγηση αποκλειστικών δικαιωμάτων για την εκμετάλλευση τυχερών παιγνίων μέσω του Διαδικτύου σε ένα μοναδικό φορέα, όπως η Santa Casa, που υπόκειται στον αυστηρό έλεγχο των δημοσίων αρχών, μπορεί, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, να κατευθύνει την εκμετάλλευση των παιγνίων αυτών προς ένα ελεγχόμενο κύκλωμα και να θεωρηθεί ικανή να προστατεύσει τους καταναλωτές από απάτες διαπραττόμενες από τους επιχειρηματικούς φορείς που διοργανώνουν τα παίγνια.
- 68 Όσον αφορά την εξέταση του αναγκαίου χαρακτήρα του επίδικου καθεστώτος, η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αρχές ενός κράτους μέλους δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες ελέγχου όσον αφορά τους επιχειρηματικούς φορείς που έχουν την

έδρα τους εκτός της επικράτειάς του και χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο προκειμένου να προτείνουν τις υπηρεσίες τους σε σχέση προς τις δυνατότητες που διαθέτουν έναντι ενός φορέα όπως η Santa Casa.

- 69 Πρέπει να παρατηρηθεί συναφώς ότι ο τομέας των τυχερών παιγνίων που προσφέρονται μέσω του Διαδικτύου δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο κοινοτικής εναρμόνισης. Ένα κράτος μέλος έχει, συνεπώς, το δικαίωμα να θεωρήσει ότι το γεγονός απλώς και μόνον ότι ένας επιχειρηματικός φορέας όπως η Bwin προτείνει νομίμως υπηρεσίες, εμπίπτουσες στον τομέα αυτόν, μέσω του Διαδικτύου εντός άλλου κράτους μέλους, όπου είναι εγκατεστημένος και όπου, καταρχήν, ήδη τηρεί τις νόμιμες προϋποθέσεις και υπόκειται σε ελέγχους εκ μέρους των αρμόδιων αρχών του δεύτερου αυτού κράτους, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επαρκής εγγύηση προστασίας των καταναλωτών του πρώτου κράτους έναντι των κινδύνων διάπραξης απατών και εγκλημάτων, λαμβανομένων υπόψη των δυσκολιών που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν, σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι αρχές του κράτους μέλους εγκατάστασης προς αξιολόγηση των επαγγελματικών προσόντων και της επαγγελματικής εντιμότητας των επιχειρηματικών φορέων.
- 70 Επιπλέον, λόγω της έλλειψης άμεσης επαφής μεταξύ του καταναλωτή και του επιχειρηματικού φορέα, τα προσβάσιμα μέσω του Διαδικτύου τυχερά παίγνια ενέχουν κινδύνους διαφορετικής φύσης και σημαντικότερους σε σχέση προς τις παραδοσιακές αγορές των παιγνίων αυτών όσον αφορά τυχόν απάτες εκ μέρους των επιχειρηματικών φορέων σε βάρος των καταναλωτών.
- 71 Εξάλλου, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ένας επιχειρηματικός φορέας ο οποίος επιχορηγεί ορισμένους αθλητικούς αγώνες επί των οποίων προτείνει στοιχήματα καθώς και ορισμένες από τις ομάδες που μετέχουν στους αγώνες αυτούς να βρίσκεται σε κατάσταση η οποία να του επιτρέπει να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα το αποτέλεσμα των αγώνων αυτών και, συνεπώς, να αυξήσει τα κέρδη του.
- 72 Από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι ο επίδικος στην υπόθεση της κύριας δίκης περιορισμός μπορεί, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της προσφοράς τυχερών παιγνίων μέσω του Διαδικτύου, να θεωρηθεί ως δικαιολογούμενος από τον σκοπό της καταπολέμησης της απάτης και της εγκληματικότητας.

- 73 Κατά συνέπεια, στο υποβληθέν ερώτημα προσέχει η απάντηση ότι δεν αντιβαίνει στο άρθρο 49 ΕΚ ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει σε επιχειρηματικούς φορείς, όπως η Bwin, εγκατεστημένους εντός άλλων κρατών μελών όπου παρέχουν νομίμως ανάλογες υπηρεσίες, να προτείνουν τυχερά παίγνια μέσω του Διαδικτύου εντός του εν λόγω κράτους μέλους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 74 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπυτος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Δεν αντιβαίνει στο άρθρο 49 ΕΚ ρύθμιση κράτους μέλους, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει σε επιχειρηματικούς φορείς, όπως η Bwin International Ltd, εγκατεστημένους εντός άλλων κρατών μελών όπου παρέχουν νομίμως ανάλογες υπηρεσίες, να προτείνουν τυχερά παίγνια μέσω του Διαδικτύου εντός του εν λόγω κράτους μέλους.

(υπογραφές)